

50 χρόνια από τον Μάη του '68 : Από την απελευθερωτική προσδοκία στη συστημική ενσωμάτωση ;

του Βασίλη Ασημακόπουλου¹

Ευχαριστώ τους διοργανωτές, την Πρωτοβουλία της 14^{ης} Μαΐου, για την ιδιαίτερη τιμή της πρόσκλησης να είμαι μεταξύ των ομιλητών αυτής της πολύ ενδιαφέρουσας συζήτησης με αφορμή τη συμπλήρωση 50 χρόνων από τον Μάη του '68 και την ιδιαίτερη χαρά η συγκεκριμένη εκδήλωση να λαμβάνει χώρα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, σ' ένα ΑΕΙ που δεν είχα την τύχη να σπουδάσω και σε μια πόλη που όσες φορές την επισκέπτομαι είναι πάντα φιλόξενη, αυθεντική και εξωστρεφής. Η ατμόσφαιρά της έχει χρώμα και τοπικό και εθνικό και κοσμοπολίτικο, ακόμα και αν είναι φαντασιακή, με την έννοια της ιεραρχημένης ιδεολογικής αναπαράστασης της πραγματικότητας, για να θυμηθούμε και έναν στοχαστή που επηρέασε τις ριζοσπαστικοποιημένες συνειδήσεις του Μάη.

Σημειώνω προκαταβολικά ότι το θέμα της εκδήλωσης εμπειρείχε μια πρόκληση για μένα, καθώς χωρίς να αμφισβητώ την καταλυτική σημασία του, δεν αναγνώριζα (τουλάχιστον μέχρι σχετικά πρόσφατα) στο Μάη του '68 αφετηριακά σημεία της όποιας πολιτικοποίησης σε προσωπικό επίπεδο. Άλλες ήταν οι εμπειρίες, οι ιστορικές αναφορές, οι ευαισθησίες και οι πηγές. Ίσως κίόλας γιατί οι κατακτήσεις του Μάη ήταν ήδη κεκτημένο 15-20 χρόνια μετά, στη μέση κοινή αντίληψη μικρο-μεσο αστικών σε ανοδική (προσωρινά όπως αποδείχθηκε) κοινωνική κινητικότητα περιβαλλόντων, (ό)που ας πούμε πολιτικοποιείται η δική μου γενιά, ένα τμήμα των ιδεών του Μάη είχε ήδη οργανικά δεθεί ή

¹ Το κείμενο που ακολουθεί αποτέλεσε τη βάση της παρέμβασής μου στην εκδήλωση της Πρωτοβουλίας 14^{ης} Μαΐου, που διοργανώθηκε στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης στις 3-3-2018, με κεντρικό θέμα : « 50 χρόνια από τον Μάη : Ιστορία, επιστήμη, νεολαία και σύγχρονα προβλήματα της Ελλάδας». Το παρόν κείμενο έχει υποστεί μια περαιτέρω επεξεργασία για τις ανάγκες του γραπτού κειμένου, προσθέτοντας ορισμένα επιμέρους στοιχεία.

αποτελούσε τον πολιορκητικό κριό της νεοφιλελεύθερης επέλασης, αποκομμένο από το κοινωνικά ανατρεπτικό πρόταγμα εντός του οποίου είχε κινηματικά παραχθεί², τα πρόσωπα, τα συνθήματα, η γλώσσα σημαντικού τμήματος του Μάη εκπροσωπούσαν (και συνεχίζουν μέχρι σήμερα) την κατεστημένη καπιταλιστική εκδοχή πραγμάτων. Με τα λόγια ενός Έλληνα μάχιμου διανοητή, που ζούσε στο Παρίσι τον Μάη του '68, σ' ένα τωρινό κείμενό του με την ευκαιρία των 50 χρόνων από το Μάη : «Μια εξέγερση που στρεφόταν ενάντια στο σύστημα σε κάθε μορφή του, γιορτάζεται σήμερα από τους κύριους φορείς του»³.

Η παρέμβαση που ακολουθεί αρθρώνεται σε τέσσερις επιμέρους ενότητες : α) Το πλαίσιο, β) Τι έθεσε ; γ) Τι απέγινε ; δ) Η Ελλάδα και ο Μάης, κάποιες πτυχές του

A) Το Πλαίσιο

Ο Μάης αποτέλεσε το τελευταίο μέχρι σήμερα αριστερόστροφο μαζικό εξεγερσιακό γεγονός, τουλάχιστον στο δυτικό κόσμο. Το προηγούμενο ήταν το επαναστατικό κύμα της περιόδου 1917-1923. Στη βάση του έχει έναν έντονο κύκλο συσσώρευσης κεφαλαίου από τα τέλη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και ραγδαίας ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων, κυρίως στις ΗΠΑ και τους εθνικούς κοινωνικούς σχηματισμούς της Δυτικής Ευρώπης. Η ειρήνη ή η λεγόμενη μαχητική ή ειρηνική συνύπαρξη όπως κωδικοποιήθηκε μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων, σε συνδυασμό με την αλματώδη πρόοδο της τεχνολογίας, των παραγωγικών δυνάμεων (ή και σε κάποιο βαθμό οφειλόμενη στην παραγωγική αυτή εξέλιξη) παρέχει ανεπανάληπτες

² Με τα λόγια του Γιώργου Σωτηρόπουλου αναφερόμενος στο '68 : «Αντί για ελευθεριακή επανάσταση παράχθηκε ένας ελευθεριάζων καπιταλισμός, γεμάτος ηδονές και απολαύσεις, φαντασιώσεις ευημερίας και ατομικής τελείωσης, αρκεί φυσικά να το αξίζεις και να το σηκώνει το πορτοφόλι σου» στο Σωτηρόπουλος Γ., *Διψώντας για δικαιοσύνη. Περί της θεωρίας και ιστορίας της επανάστασης*, εκδ. futura, 2017, σελ 270.

³ Καραμπελιάς Γ., *Ο Μάης. Μεταξύ ήττας και ενσωμάτωσης*, στο https://www.huffingtonpost.gr/entry/o-maes-metaxe-ettas-kai-ensomatoses_gr_5ae77356e4b04aa23f260cd9, πρόσβαση στις 2-5-2018

δυνατότητες στους νέους της εποχής, τους γεννημένους δηλαδή μετά το τέλος Β΄ Π.Π., σε σχέση με τις προηγούμενες γενιές. Πρόκειται για έναν πολυτελή καπιταλισμό, που οι κοινωνιολόγοι της εποχής του, τον χαρακτήρισαν ως κοινωνία της ευημερίας ή της αφθονίας. Και δεν ήταν μάλλον μια εγκεφαλική κατασκευή, αλλά αντανακλούσε σε σημαντικά και ολοένα διευρυνόμενα τμήματα του πληθυσμού μια κατάσταση γενικευμένης αυτοκατανόησης (και γιατί όχι αυτοπεποίθησης) της εποχής, που χαρακτηρίστηκε και ως σοσιαλδημοκρατικό μοντέλο ανάπτυξης ή συναίνεσης. Ανεπτυγμένες καπιταλιστικές οικονομίες που βρίσκονται σε στάδιο μετάβασης από τον δευτερογενή-βιομηχανικό τομέα, στον τριτογενή-υπηρεσίες και στην ολοκλήρωση της μακράς διαδικασίας ουσιαστικής υπαγωγής της εργασίας στο κεφάλαιο. Μια ιστορική διαδικασία η οποία σταδιακά κυριαρχεί και επεκτείνεται από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα αρχικά με τη διαδικασία της τυπικής υπαγωγής της εργασίας στο κεφάλαιο, δηλαδή της επέκτασης του αποχωρισμού ή ‘απελευθέρωσης’ του ατόμου από τα μέσα παραγωγής και της γενικευμένης παρουσίας και αναπαραγωγής της μισθωτής εργασίας ως μορφή απασχόλησης και ακολούθως της απόσπασης της γνώσης από τον εργαζόμενο, της κατοχής και ελέγχου της από τις δυνάμεις του κεφαλαίου (διαδικασία ουσιαστικής υπαγωγής της εργασίας στο κεφάλαιο). Οι δύο ανωτέρω διαδικασίες που εκβάλλουν σε αναδιαρθρώσεις της παραγωγής, βρίσκονται σε πλήρη εξέλιξη στη συγκυρία μετά το 1945 και ωθούν σε νέες ανάγκες λειτουργικού χαρακτήρα για τη διευρυμένη κοινωνική αναπαραγωγή του καπιταλιστικού συστήματος, συμβάλλοντας αποφασιστικά στη δημιουργία ενός ολοένα και διευρυνόμενου κοινωνικού στρώματος. Της διανοήσης. Η εξέλιξη αυτή, η συγκεκριμένη κοινωνική μηχανική, οδηγεί στην ανάδυση του μαζικού πανεπιστημίου, φαινόμενο των δυτικών κοινωνιών του μεταπολέμου, με αποτέλεσμα τη σταδιακή μαζικοποίηση

της κοινωνικής κατηγορίας του φοιτητικού σώματος (ας σημειωθεί ότι οι υλικοτεχνικές υποδομές δεν εμφάνιζαν την ίδια απότομη ανάπτυξη για να καλύψουν τις μεταβαλλόμενες εξ αντικειμένου ανάγκες ενός ολοένα αυξανόμενου φοιτητικού πληθυσμού, προκαλώντας μια σχετική ασυγχρονία δομών και δράσεων, στοιχείο που διαδραμάτισε ένα σημαντικό ρόλο κατά την έναρξη των φοιτητικών κινητοποιήσεων, ιδίως στο Παρίσι).

Επόμενο πολύ σημαντικό στοιχείο που προσδιόρισε και ένα σημαντικό μέρος των φυσιογνωμικών χαρακτηριστικών του Μάη, ήταν το βάρος, η σημασία των συμβαινόντων στην περιφέρεια του καπιταλιστικού συστήματος από το '45 και μετά. Ο αντι-αποικιακός, αντιιμπεριαλιστικός, εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας των λαών και ο ιδιαίτερος τρόπος πρόσληψής τους στις κοινωνίες των μητροπόλεων του καπιταλισμού και ιδίως στις υπό διαμόρφωση νεανικές συνειδήσεις, ωθούσε σε ριζοσπαστικές κατευθύνσεις ή αναζητήσεις. Μεταξύ των σημαντικότερων γεγονότων- επαναστάσεων ήταν το Βιετνάμ, η Αλγερία, η Κούβα, η Πολιτιστική Επανάσταση στην Κίνα, τα γεγονότα του Σουέζ και ο αραβικός σοσιαλισμός, οι γενικότερες εξελίξεις στο λεγόμενο Τρίτο Κόσμο, οι οποίες σε σημαντικό βαθμό αποτυπώθηκαν και διεθνοπολιτικά με τη συγκρότηση του κινήματος των αδεσμεύτων (από τη Διάσκεψη του Μπαντουγκ και μετά⁴).

Η σταδιακή απονομιμοποίηση των λεγόμενων μετεπαναστατικών κοινωνιών, του υπαρκτού σοσιαλισμού στην Ανατολική Ευρώπη που βαθμιαία συγκροτούσαν ένα μάλλον αντι-παράδειγμα για τις δυτικές κοινωνίες, αλλά όχι μόνον γι' αυτές. Οι εξεγέρσεις στην Ανατ. Γερμανία, στην Πολωνία, στην Ουγγαρία και με αποκορύφωμα την Άνοιξη της Πράγας, το 20^ο συνέδριο του ΚΚΣΕ και το εγχείρημα της

⁴ Για τη Διάσκεψη στο Μπαντουγκ της Ινδονησίας τον Απρίλιο 1955 που θεωρείται αφετηρία του Κινήματος των Αδεσμεύτων, αντί πολλών βλ. Harnecker M., *Πραγματοποιώντας το αδύνατο. Η αριστερά στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα*, εκδ. Οδυσσέας, 2009, σελ. 48

αποσταλινοποίησης, σχηματοίησαν προοπτικά εντός του διεθνούς κομμουνιστικού κινήματος δύο τάσεις. Μια – ας τη χαρακτηρίσουμε πρόχειρα- δεξιόστροφη που γέννησε το ευρωκομμουνιστικό εγχείρημα ή τον κομμουνιστικό πολυκεντρισμό σύμφωνα με την ορολογία του Τολιάττι και μια αριστερόστροφη που προκλήθηκε από τη σινο-σοβιετική διένεξη το '62-'63, από τα οποία μορφοποιήθηκαν σταδιακά τα μ-λ ρεύματα.

B) Τι έθεσε

Κατ' αρχάς όταν αναφερόμαστε στον 'Μάη του '68', δεν εννοούμε μόνον τα γεγονότα στο Παρίσι εκείνον τον Μάη, αλλά μια εποχή έκρηξης κοινωνικών-μαζικών αγώνων σε παγκόσμια κλίμακα, έναν πρωτόγνωρο διεθνή συντονισμό, ίσως αντίστοιχο προηγούμενο να αποτελεί για την Ευρώπη η Άνοιξη των Λαών το 1848, από τις αρχές της δεκαετίας του '60 μέχρι τα μέσα (ή τα τέλη) της δεκαετίας του '70, όπως λ.χ. στην Ιταλία όπου χρονικά (αλλά και εξεγερσιακά) είχαμε μάλλον τον πιο εκτεταμένο Μάη, που διήρκεσε περίπου μίαν 20ετία⁵.

Πέραν της χρονικής και χωρικής διάστασης του Μάη, υπήρχε και διαφοροποίηση σε επίπεδο και μορφές κινήματος. Σχεδόν αμιγώς φοιτητικό στη Γερμανία, φοιτητικό και εργατικό στη Γαλλία και την Ιταλία (με ηγεμονία του φοιτητικού σώματος στη Γαλλία και του εργατικού στην Ιταλία), μαζικού, νεολαϊστικού, αντιπολεμικού και δικαιωματικού στις ΗΠΑ.

Βασικά αξονικά ζητήματα των κινημάτων του '68 ως προς τις μορφές τους, αλλά και τα περιεχόμενα που έθιξαν ήταν ο νέος ρόλος της υποκειμενικότητας, η αμφισβήτηση της εκπροσώπησης και η προβολή αμεσοδημοκρατικών διαδικασιών, η προσπάθεια ανανέωσης

⁵ Για τον ιταλικό Μάη, βλ. ενδεικτικά Σωτήρης Π. *La rossa primavera (σημειώσεις για τον Ιταλικό Μάη)*, περ. *Θέσεις*, τχ. 104/2008.

επανασταστικών σχημάτων⁶, μέσα από εγχειρήματα επαναθεώρησης του μαρξισμού (καστοριαδικοί, καταστασιακοί, ιταλική αυτονομία, σχολή της Φρανκφούρτης, νεομαρξιστικά ρεύματα και ιδίως θεωρία της εξάρτησης και αναλυτικά σχήματα μητρόπολης-περιφέρειας κ.α.). Σε ριζοσπαστικοποιημένα φοιτητικά περιβάλλοντα, ιδίως στην Ιταλία σε πιο ολοκληρωμένες μορφές, κριτική στο αστικό πανεπιστήμιο και τον ταξικό χαρακτήρα της επιστήμης, φορέα της τεχνοκρατικής κουλτούρας και των δυνάμεων του μονοπωλιακού κεφαλαίου, καθώς και για τον ρόλο του επιστήμονα στις διαδικασίες κοινωνικής αναπαραγωγής⁷. Έντονη κριτική στις κυρίαρχες πολιτικές και κοινωνικές εκπροσωπήσεις του εργατικού κινήματος, στα σοσιαλιστικά/σοσιαλδημοκρατικά και τα κομμουνιστικά κόμματα, αλλά και τα συνδικάτα, θεωρώντας τα σχήματα γραφειοκρατικοποιημένα οργανικά ενταγμένα στο κράτος, ουσιαστικά πολιτικο-ιδεολογικούς μηχανισμούς του καπιταλιστικού κράτους που οργανώνουν την ηγεμονία και αναπαραγωγή του κεφαλαιοκρατικού συστήματος. Τα κοινωνικά κινήματα που εκδηλώνονται με πυρήνα το φοιτητικό, αλλά και στη συνέχεια το φεμινιστικό και το οικολογικό στις μητροπόλεις κυρίως του καπιταλισμού, είναι μαχητικά κινήματα, στα οποία ηγεμονεύουν τα εν δυνάμει μικροαστικά διανοούμενα κοινωνικά στρώματα (φοιτητές)⁸ σε κοινωνίες που βρίσκονται σε καθεστώς μετάβασης από βιομηχανικές σε μεταβιομηχανικές-υπηρεσιών και αντιτίθενται κυρίως στο καθεστώς οργάνωσης της παραγωγικής διαδικασίας και ευρύτερα στον κομφορμιστικό τρόπο ζωής, εισάγοντας αιτήματα αυτοδιαχειριστικού σοσιαλισμού στο χώρο εργασίας και ατομικού αυτοπροσδιορισμού⁹. Η ενοποίηση των νέων κοινωνικών

⁶ Βιάλε-Ντελ Καρία-Γκιγιεμπό, '68. Η παγκόσμια έκρηξη, Εναλλακτικές Εκδόσεις, 1984, σελ. 9-11

⁷ Κολέτι Λ., Οι ιδεολογίες από το '68 μέχρι σήμερα, εκδ. Οδυσσέας, 1982, σελ. 49 επ.

⁸ Μαντέλ Ε., Φοιτητές, διανοούμενοι και πάλη των τάξεων, εκδ. Ουτοπία, 1980

⁹ Elley G., Σφρηλατώντας τη δημοκρατία. Ιστορία της Ευρωπαϊκής Αριστεράς, 1850-2000, εκδ. Σαββάλας, 2010, τ. 2^{ος}, σελ. 602 επ. Για τα κινήματα του '68', αντί πολλών βλ. Schidt A.- Siegfried

κινήματων και των κινήματων διεθνιστικής-αντιιμπεριαλιστικής αλληλεγγύης οδηγεί στην ανάδυση της ταυτότητας της «Νέας Αριστεράς» σε αντιπαράθεση με την παλιά «γραφειοκρατική» αριστερά, σε συνδυασμό με την κριτική στον «υπαρκτό σοσιαλισμό». Η κριτική στον κωδικοποιημένο – σοβιετικό ας τον χαρακτηρίσουμε κάπως απλουστευτικά- μαρξισμό είναι και θεωρητική από την οπτική μιας ανανεωμένης ριζοσπαστικής και κριτικής ανάγνωσης του μαρξισμού, η οποία θέτει στο επίκεντρο τον ουμανιστικό χαρακτήρα του σοσιαλισμού, το ρόλο του υποκειμένου, την αλλοτρίωση, την ιστορική διαλεκτική¹⁰. Ωστόσο αυτή η δυναμική εγγράφεται και στο εσωτερικό των ευρωπαϊκών Κ.Κ. συντελώντας στη δημιουργία της ευρωπαϊκής άκρας αριστεράς, αλλά και στην εμφάνιση του αντάρτικου των πόλεων. Μια γενικότερη έκρηξη της αρχής της επιθυμίας και της ελευθεριακότητας, του ατομικού και του συλλογικού στην ενότητά τους. Η αμφισβήτηση.

Γ) Τι Απέγινε

Τα κινήματα του '68 δεν μπόρεσαν να ανατρέψουν το κοινωνικό σύστημα. Το τροποποίησαν όμως, ενσωματώνοντας στην καθημερινότητα των ανθρώπων και των κοινωνιών προτάγματα ελευθερίας και ισότητας ως κινήσεις-τάσεις, σταθεροποιώντας περαιτέρω στο σύστημα.

Σε χρόνους άμεσους, σύγχρονους του καιρού εκείνου, σε δύο από τις χώρες που εκφράστηκαν με ένταση τα κινήματα του '68, Γαλλία και

D., *Ανάμεσα στον Μαρξ και την Coca-Cola. Νεανική κουλτούρα και κοινωνική αλλαγή, 1960-1980*, εκδ. Κασταλία, 2010

¹⁰ Είναι η περίοδος της εκ νέου ανάγνωσης του Γκραμισιανού έργου, της επαναανακάλυψης του νεαρού Λούκατς, της αυξανόμενης επιρροής της Σχολής της Φραγκφούρτης (και ιδίως του Χερμπερτ Μαρκούζε), των έργων του Σαρτρ, της κινεζικής ετεροδοξίας της Πολιτιστικής Επανάστασης και του τρόπου πρόσληψής της στη Δύση από ριζοσπαστικοποιημένους διανοούμενους, των γαλλικών περιοδικών *Les Temps Modernes* και *Socialisme ou barbarie*, της γιουγκοσλαβικής φιλοσοφικής σχολής *Praxis* και του ομότιτλου θεωρητικού περιοδικού που εξέφραζε ιδέες του δημοκρατικού σοσιαλισμού (Πέτροβιτς, Μάρκοβιτς, Βρανίτσκι κα), βλ. ενδεικτικά την Εισαγωγή των Lowy M. – Tarcus H. στο Kosik K., *Η κρίση της νεωτερικότητας*, εκδ. Ψυχογιός, 2003.

ΗΠΑ , οι δυνάμεις που κινήθηκαν ενάντια στα κινήματα και το πνεύμα του '68, θριάμβευσαν στις σχετικές εκλογικές μάχες. Ο Ντε Γκωλ προκήρυξε εκλογές, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν εντός του Ιουνίου 1968 και στις οποίες θριάμβευσε. Ο Νίξον αναδεικνύεται πρόεδρος των ΗΠΑ στις εκλογές του Νοεμβρίου 1968. Η αντεπανάσταση στο οικονομικό, κοινωνικό και ιδεολογικό επίπεδο εκδηλώνεται μέσα από τις διαδικασίες και τους μηχανισμούς επίλυσης της παγκόσμιας καπιταλιστικής κρίσης που ξεσπά την περίοδο '71-'73 και μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '70 αντιστρέφεται η φορά των πραγμάτων και γίνεται ηγεμονικά δεξιόστροφη. Οι δυνάμεις της νέας δεξιάς και του νεοφιλελευθερισμού¹¹, των διαδικασιών συσσώρευσης κεφαλαίου σε παγκόσμια κλίμακα θα κυριαρχήσουν και μετά το '89-'90 θα αποκρυσταλλωθούν, αποτελώντας τους βασικούς υλικούς και θεσμικούς μηχανισμούς οργάνωσης της νέας καπιταλιστικής κυριαρχίας στην κίνηση της υπεримπεριαλιστικής της ολοκλήρωσης¹². Η κυρίαρχη δυναμική της διεθνοποίησης του καπιταλισμού, κατόρθωσε και ενσωμάτωσε επιμέρους όψεις του Μάη και των κινημάτων του '68, κυρίως εκείνων που αναφέρονταν στην ατομική αυτοπραγμάτωση, μεταστρέφοντάς τες σε βασικά στηρίγματα του ηγεμονικού καπιταλιστικού παραδείγματος μέσα στην καθημερινότητα των ανθρώπων, στον έλεγχο του ελευθερωτικού προτάγματος μέσω της επί πιστώσει κατανάλωσης, της δημόσιας και ιδιωτικής χρέωσης στο χρηματιστικό κεφάλαιο και στην κατίσχυση της θεματολογίας των λεγόμενων μεταϋλιστικών αξιών ιδίως στους αριστερούς κομματικούς σχηματισμούς σοσιαλδημοκρατικής ή κομμουνιστογενούς έμπνευσης ή προέλευσης. Ιδίως η τελευταία εξέλιξη μετέτρεψε τα ήδη κατηγορούμενα

¹¹ Για την ανάδυση των νεοφιλελεύθερων δυνάμεων και ιδεών, βλ. Βούλγαρης Γ., *Φιλελευθερισμός, συντηρητισμός και κοινωνικό κράτος 1973-1990*, εκδ. Θεμέλιο, 2003

¹² Για το φαινόμενο του υπεримπεριαλισμού, βλ. Κάουτσκι Κ., *Ο Υπερ-ιμπεριαλισμός και Χατζηαντωνίου Γ., Η θέση του Καρλ Κάουτσκι για τον Υπερ-ιμπεριαλισμό*, περ. *Τετράδια*, τχ. 70^ο/2018

– και όχι εν πολλοίς άδिका- για ρεφορμισμό αριστερά κόμματα από τα κινήματα του '68, σε πυλώνες του νομιμοποίησης του σύγχρονου παγκοσμιοποιημένου καπιταλισμού. Στις βασικές διαστάσεις και εκδοχές. Αυτό γίνεται αντιληπτό από τις λαϊκές τάξεις και τα κυριαρχούμενα κοινωνικά στρώματα και είναι ένας βασικός λόγος της αδυναμίας της πολιτικής αριστεράς να επικοινωνήσει με την κοινωνική αριστερά στους ευρωπαϊκούς κοινωνικούς σχηματισμούς. Κλασικό παράδειγμα είναι το Κόμμα της Ευρωπαϊκής Αριστεράς. Με τους όρους μιας από τις πλέον αντιπροσωπευτικές κινηματογραφικές ταινίες που αντανακλούν το κλίμα του '68', η Coca-Cola μάλλον επικράτησε του Μαρξ¹³. Τουλάχιστον προς το παρόν.

Δ) Η Ελλάδα και ο Μάης, κάποιες πτυχές του

Η έκρηξη του Μάη, βρίσκει την Ελλάδα υπό δικτατορία. Η πρόσληψη των γεγονότων του '68 από τους μηχανισμούς του καθεστώτος των συνταγματαρχών γίνεται στο συγκριτικό πλαίσιο του νόμου και της τάξης που επικρατεί στην Ελλάδα υπό το καθεστώς της 21^{ης} Απριλίου, σε αντίθεση με το χάος και την αναρχία που επικρατεί στο Παρίσι. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι –λογοκριμένες- εφημερίδες της εποχής παρουσιάζουν εικόνες από τα γεγονότα στο Παρίσι τον Μάη του '68, αντιπαραβάλλοντάς τες με εικόνες από τα Ιουλιανά του '65¹⁴. Χαρακτηριστική της γραμμής του καθεστώτος για τα γεγονότα του Μάη στο Παρίσι, είναι ο λόγος του Πρύτανη του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Γκανιάτσα προς τους φοιτητές στις 15-5-1968, όπου διαβάζουμε, από το πολύ ενδιαφέρον βιβλίο του Κωστή Κορνέτη, *Τα παιδιά της δικτατορίας*, μεταξύ άλλων τα ακόλουθα : ¹⁵

¹³ Η ταινία του Ζαν Λικ Γκοντάρ, *Αρσενικό Θηλυκό. Τα παιδιά του Μαρξ και της Coca Cola*, 1966

¹⁴ Εφημ *Τα Νέα*, 29-5-1968 από το βιβλίο του Κωστή Κορνέτη, *Τα παιδιά της δικτατορίας*, εκδ. Πόλις, 2015, σελ. 127

¹⁵ Κορνέτης Κ., *οπ.π.* σελ. 124-5

«Η ευρωπαϊκή νεολαία μαστίζεται κατά σημαντικόν ποσοστόν από μια ηθική νόσον και από ψυχικήν ρύπανσιν η οποία έχει προχωρήσει εις τοιαύτον βαθμόν, ώστε να γκρεμίζονται αξίαι, παραδόσεις και ήθη. ... Ευτυχώς εις την χώραν μας δεν έφθασεν ακόμη η επιδημία αυτή και ούτε επιτρέπεται να φτάση ποτέ. Η ιδική μας νεολαία είναι κατά το μέγιστον ποσοστόν της υγιής. ... Είναι δε αξιοκατάκριτοι οι ολίγοι εκείνοι νέοι οι οποίοι πιθηκίζουν ζένα πρότυπα αι στρέφονται προς ψυχοφθόρους κατευθύνσεις, περιφρονούντες τα θαυμάσια και γεμάτα από υψηλά ιδεώδη ελληνιά τοιαύτα. Παρ' όλα αυτά, όμως, και μεταξύ των ολίγων αυτών νέων της χώρας μας δεν υπάρχουν έξαλλοι 'γιεγιέδες', όπως εκείνοι του εξωτερικού με τας παραδοξολογίας και τα ουρλιαχτά, με τις σιδερένιες μύτες παπουτσιών και τα ζυραφάκια, με τα ναρκωτικά και τις ληστείες.

Θα εδιαβάσατε ίσως εις τας εφημερίδας τας πληροφορίας για το κύμα βιαιότητος, δια τας ταραχάς αι οποίαι λαμβάνουν χώραν εσχάτως εις διάφορα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια, τους εμπρησμούς ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων υπό των φοιτητών και όλας τας άλλας αντιακαδημαϊκάς ενεργείας εις τας οποίας προβαίνουν συνάδελφοί σας του εξωτερικού. Ούτοι κατέστησαν άβουλα όργανα τρίτων, οι οποίοι έχουν κάθε συμφέρον να τους εξωθούν εις την δημιουργίαν αναταραχών. ... Σεις, αντιθέτως, πρέπει να μακαρίζετε τον εαυτόν σας διότι χάρις εις την εθνικήν κυβέρνησιν και την υπ' αυτής διασφαλισθείσαν τάξιν, δύνασθε τελείως απερίσπαστοι να αφοσιωθήτε εις τας σπουδάς σας κατά την τόσο κρίσιμον ταύτην διά την όλην σταδιοδρομίαν σας περίοδον».

Η ατμόσφαιρα του '68 στην Ευρώπη, κυρίως δυτική, επηρεάζει με έναν διπλό τρόπο την ελληνική περίπτωση. Η μία διάσταση αφορά τη θετική ανταπόκριση και την ενεργητική υποστήριξη των Ελλήνων αντιδικτατορικών από σημαντικά τμήματα των ευρωπαϊκών κοινωνιών σε επίπεδο θεσμών, κινημάτων, οργανώσεων. Η άλλη διάσταση ήταν ο

επηρεασμός ιδίως ριζοσπαστικοποιημένων φοιτητικών κυρίως οργανώσεων είτε από λογικές εθνικοαπελευθερωτικού κινήματος (ΠΑΚ), είτε αντάρτικου πόλεων (ΛΕΑ, 20^η Οκτώβρη, Κίνημα 29^{ης} Μαΐου κα). Ο αντιμπεριαλισμός είναι το ηγεμονικό ιδεολογικό κλίμα που επηρεάζει τις αντιδικτατορικές οργανώσεις στο εξωτερικό, γιατί εκφράζει μια κυρίαρχη αντίθεση του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού, όπως σε γενικές γραμμές προσλαμβάνεται από τους ανθρώπους της εποχής. Αυτή η διάσταση του ηγεμονικού αντιμπεριαλισμού, των κινήματων εθνικής και κοινωνικής απελευθέρωσης στην ενότητά τους, που αποτελούν οργανικές εκφράσεις των κινήματων του '68, διαμορφώνουν θεμελιακές κατευθύνσεις της ιδεολογικο-πολιτικής ατμόσφαιρας του κομματικού σχηματισμού που θα ιδρυθεί στη Μεταπολίτευση, αποτελώντας τομή στην εξέλιξη και πάλη των κομμάτων και των ιδεών στη χώρα και που επρόκειτο να κυριαρχήσει, του ΠΑΣΟΚ (3^η Σεπτέμβρη, θεωρία μητρόπολη- περιφέρεια, ενότητα εθνικού-κοινωνικού, προβληματική της αυτοδιαχείρισης κλ). Προφανώς αυτές οι διεργασίες δεν ολοκληρώθηκαν ιδεολογικο-πολιτικά και κυρίως οργανωτικο-λειτουργικά όπου κρίθηκε η κατεύθυνση διαμόρφωσης του συγκεκριμένου χώρου ως ένας σχηματισμός με κυρίαρχες εκδοχές εσωοργανωτικές αλλά και στις σχέσεις του με μαζικούς χώρους και κοινωνικά κινήματα ως σχήμα της Τρίτης Διεθνούς (δημοκρατικός συγκεντρωτισμός-γραφειοκρατία), έτοιμος να κρατικοποιηθεί, όπως και έγινε με πολύ γρήγορους ρυθμούς ήδη από τη δεκαετία του '80 – όπως και κυρίαρχες εκφράσεις των κοινωνικών κινήματων κρατικοποιήθηκαν, υπάρχουν διάφορες μορφές κρατικοποίησης, η υπαλληλοποίηση είναι μόνον μία απ' αυτές-επανακτώντας με την πάροδο του χρόνου και στοιχεία κεντρώα-παλαιοκομματικά, με τα οποία αφετηριακά είχε μέτωπο. Και οδηγήθηκε στις διαρκείς μεταμορφώσεις του.

Την περίοδο της μεταπολίτευσης το πλαίσιο των κινημάτων του Μάη αναφορικά με την αυτονομία των κοινωνικών κινημάτων στη δύσκολη και συγκρουσιακή σχέση απέναντι στα κόμματα, τόσο στο εργατικό κίνημα, όσο και στο επίπεδο των οργανωμένων νεολαιών των κομμάτων αναπτύχθηκαν έντονες συγκρούσεις τη δεκαετία του '70. Η μία αφορούσε τη διαμόρφωση του κινήματος των εργοστασιακών σωματείων, τις άγριες απεργίες και τη σύγκρουση με το μεταπολιτευτικό κράτος, αλλά και την εχθρότητα με τις οργανωμένες συνδικαλιστικές δυνάμεις του ΚΚΕ (ΕΣΑΚ) που προέκριναν έναν κλαδικό και κυρίως κομματικά απολύτως ελεγχόμενο 'από τα πάνω' εργατικο-συνδικαλιστικό κίνημα. Οι άλλες συγκρούσεις, που πάλι αφορούν ζητήματα της αυτονομίας των χώρων και της δύσκολης σχέσης δομημένων ή υπό διαμόρφωση κομματικών μηχανισμών με ριζοσπαστικοποιημένους χώρους της νεολαίας. Και τα τρία κόμματα της αριστεράς (ΠΑΣΟΚ, ΚΚΕ, ΚΚΕ εσ) αντιμετωπίζουν έντονες κρίσεις και διαγραφές στο χώρο των οργανωμένων νεολαιών τους και αυτό δεν είναι τυχαίο. Η κρίση-διάσπαση της ΠΑΣΠ το '76 και οι διαγραφές στο ΠΑΣΟΚ την περίοδο '79-'81, η κρίση του Ρήγα και οι διαγραφές της Β' Πανελλαδικής 1978 και οι διαγραφές των λεγόμενων 400 στην ΚΝΕ το 1980. Η κεντρικότητα του φοιτητικού κινήματος, λόγω αντιδικτατορικού αγώνα και του Πολυτεχνείου είναι δεδομένη, άλλωστε εκδηλώνεται και έντονα στη μεταπολιτευτική συγκυρία με την πάλη ενάντια στον 815, τα ιδεολογικά μοτίβα και οργανωτικά ρεπερτόρια που θέτουν οι συγκεκριμένες συγκρούσεις αναπαράγουν μορφές και όψεις των κινημάτων του '68, ειδικά την αντίφαση αναζήτησης νέων περιεχομένων μέσα από σκληρές και 'ορθόδοξες' τριτοδιεθνιστικές οργανωτικά μορφές.

Στην ιδεολογικο-πολιτική συγκυρία του '90, από το πνεύμα των κινημάτων του '68, ο αντιμπεριαλισμός υποχωρεί δραστικά για

διάφορους λόγους και αναδύεται ένα στοιχείο ριζοσπαστικού στις διακηρύξεις αντικαπιταλισμού ηγεμονευόμενου από έναν φιλελεύθερο κοινωνικά μεσοαστικό δικαιωματισμό, ολοένα και πιο εχθρικό προς τη βασική συλλογική βιοματική εμπειρία των λαϊκών τάξεων, την πατρίδα, το εθνικό φαινόμενο. Βασική πολιτική μορφοποίηση του χώρου αυτού είναι ο ΣΥΡΙΖΑ, που μετά από μια αντιφατική περίοδο 2010-2013 λόγω έξαρσης της αντιμνημονιακής πάλης και μετατροπής του σε κόμμα μαζικής απεύθυνσης πολιτικο-εκλογικά και με κάποια οργανωτική ανάπτυξη, σταδιακά και μετά το καλοκαίρι του 2015 με ραγδαίους ρυθμούς επέστρεψε στη βασική ενσωματωτική γραμμή της διάστασης της μετεξέλιξης των κινήματων του '68 ως πυλώνες του συστήματος και στον ελληνικό κοινωνικό σχηματισμό ως πυλώνας της υπερμπεριαλιστικής εξάρτησης και των δυνάμεων της μονοπωλιακής συσσώρευσης κεφαλαίου.

Επίλογος

Τι κρατώ από το '68 ;

Κατά τη γνώμη μου το πρόταγμα της αυτονομίας, το ελευθερωτικό-εξισωτικό-δημοκρατικό πρόταγμα. Γιατί η πραγμάτωση του 'όποιος συλλογάζεται ελεύθερα, συλλογάζεται καλά' του δικού μας επαναστάτη της Βαλκανικής και σκαπανέα της απελευθέρωσης των λαών, Ρήγα, έχει ως προϋπόθεση τη διατήρηση των υλικών όρων της αυτονομίας που σήμερα χτυπιέται ανελέητα από τους παντός είδους και μορφής μηχανισμούς συσσώρευσης μονοπωλιακού κεφαλαίου.

Το άλλο είναι το άνοιγμα των πανεπιστημίων σε περιεχόμενα και μορφές σπουδών- ζητήματα που έθεσαν τα κινήματα του '68, στην προοπτική της ανατροπής του καπιταλιστικού καταμερισμού εργασίας. Όχι αποκομμένος ακαδημαϊκός ριζοσπαστισμός και τσιτατολογία που

αναπαράγει φόρμες και σχήματα που δεν έχουν σχέση με το γίνεσθαι του τόπου, των ανθρώπων, των κυριαρχούμενων κοινωνικών τάξεων.

Τέλος, δύο συνθήματα από τον γαλλικό Μάη του '68.

Το ένα 'la beauté est dans la rue' (= η ομορφιά βρίσκεται στο δρόμο).

Και το άλλο, που το είχαμε ανακαλύψει πριν 10 χρόνια, στα 40 χρόνια του Μάη του '68, σ' ένα σχετικό λεύκωμα και το κάναμε μια αφίσα ως συλλογικότητα τότε Νέος Αγωνιστής ενάντια στην Ευρωσυνθήκη. Η αφίσα του '68 ήταν μια επαναδιατύπωση των βασικών συνθημάτων της Γαλλικής Επανάστασης, το κλασικό liberté, égalité, fraternité (ελευθερία, ισότητα, αδελφότητα) γινόταν liberté démocratique, égalité sociale, fraternité des peuples (δημοκρατική ελευθερία, κοινωνική ισότητα, αδελφοσύνη των λαών). Και τα δύο συνθήματα έχουν, νομίζω, επικαιρότητα.

Σας ευχαριστώ για την υπομονή σας